

• مطبوعات و نشریات ما •

بقلم سرور خان جویا

(۶)

بجموعه اردوی افغان

مجله اردوی افغان عبارت از نشریات است که ماهوار از دایره تعلیم و تربیه ریاست ارکان حرب بفرض ترقیات، معنوی نظام و اعتلای روحی نظام میان باسواد افغانستان خدماتی را انجام میدهد. این مجله هم در مطبوعات وطن مراحل را طی کرده و وقفه و تطوراتی را دوچار گشته است، در نخستین مرحله که این مجله از وزارت حربیه منتشر گردیده، مجموعه عسکری، نام داشته و همان هنگامیست که اعلیٰ حضرت هما یونی بوزارت حربیه تشریف داشتند و این مجله را تاسیس فرموده اند.

او این شماره مجموعه عسکری در اول عقرب ۱۳۰۰ شمسی طبع سنگی در ۳۲ صفحه از ریاست ارکان حربیه مدیریت جناب عبداللطیف خان غند مشر انتشار یافته، سال دوم آن مرتباً بدست نیامده یکی دو شماره اوایل سال دوم نیز بهمان طریق - ایق شایع گردیده، در اوایل سال سوم مدیر و سر محرر این مجموعه جناب محمد گل خان غند مشر (وزیر داخلیه حالیه) بوده اند در اواخر سال سوم وظیفه مدیریت و سر محرری با آقای عبدالحمید خان غند مشر تعلق گرفته که این غند مشر های محترم هر کدام در آن مواقع سمت ریاست ارکان حرب را دارا

بودند بعد در سالهای چهارم و پنجم الی هفتم مدیر و سر محرر آن از خود بمجموعات معلوم نمی شوند ولی از همان منبع اولی (ریاست ارکان) همان اسم سابق بیرون آمده اند که در آن زمان ها آقای محمد عمر خان غند مشر (فرقه مشر و رئیس ارکان فعلی) بعهده ریاست ارکان حرب در وزارت حریه تشریف داشتند ، سال پنجم این مجله در مطبعه حروفی شرکت رفیق چاپ شده و همچنان تا سال هفتم شماره های ۵ - ۶ که مصادف است با سنبله و میزان ۱۳۰۷ یک قطع مناسب نظیر اوایل سال تاسیس در صفحات تقریباً ۶۰ و ۷۰ منتشر گشته او اخر سال ۶ و اوایل سال ۷ اوراق قبلی زنگو گراف هم وارد و نسبتاً همین سالهای او از حیث کثرت مقالات و طرز طباعت بهتری دارد .

این مجله هم مانند سایر مطبوعات ما او اخر سال هفتم دوچار انقلاب داخلی شده و نشریاتش بتعویق افتاده ، پس از رفع اغتشاشات و نجات وطن که افغانستان حیات عرفانی خویش را در سایه آمریت پادشاه عسکر پروری تجدید نمود مجموعه عسکری از تاریخ اول جدی ۱۳۰۸ باز همان اسم و رسم سابق خود در ۲۸ صفحه بطبع حروفی مطبعه عمومی از شعبه تعلیم و تربیه در تحت اداره آقای عبداللطیف خان غند مشر که مجدداً ریاست ارکان را اداره میکردند در صحنه مطبوعات وطن ظاهر گردید این مرتبه تا حوت ۱۳۰۸ - ۳ شماره بیرون آورده باز نسبت تشکیلات جدیدی که در وزارت پیش آمده چهار ماه معطل و از اسد ۱۳۰۹ بنام مجموعه اردوی افغان بطبع حروفی از دائره تالیف و ترجمه منتشر و سر از نو شماره اول و سال اول نام نهاده شده این مراتبه در سر لوحه مجموعه تا آخر سال اول اردوی افغان اسم محمد یعقوب خان مدیر شعبه ترجمه مندرج است و در سال دوم پس از شماره دوم اسم محمد اکبر خان مدیر ترجمه دیده می شود این دو سال بهمان تقطیع کوچک در حدود صحایف ۳۰ ، ۴۰ ، ۵۰ و معکس نشر گردیده از اوایل سال سوم به تقطیع بزرگتر و تغیر پستی با وضعیت زیبا تر و تضاد ویرقشنگ تری در حدود ۴۰ صفحه جلوه گر عالم مطبوعات گردیده و علاوه تا این شماره را بگذشته وصل داده و نسبت بسال تاسیس شماره اول سال (۱۲) گرفته اند و هم در سر مقاله آن نظر بعهده معاونین معنوی مجله را که از جوانان فاضل و تربیه شده گان نظامی افغانستان انتخاب کرده و نشان داده اند میتوان حدس زد که این

مجله با سرعت فوق العاده مراحل ترقی را پیموده و در آینه قریبی پس از اینکه همین اختلاف سبک تحریر را هم بوحث تبدیل بد هند از حیث ظاهر و باطن بمجله های عصری نظامی ملو بزند .

آینه عرفان :

آینه عرفان یکی از مجله های مشهور و وطن ماست که در هر ماهی یکبار از دارالتالیف وزارت معارف باصفا و جلالتی در جهان مطبوعات ظاهر شده و بشا یقین علم و ادب موقوف دیدار میدهد ، همچنان که بعضی از جراید هفته گوی ما بمرور زمان خور دی و بزرگی دیده و در ظاهر و باطن پستی و بلندی داشته اند آینه هم گاهی مصفا و غبار آلود است ، بدون عکس و با تصاویر قشنگی ، به طبع حروفی و سنگی با مجلات ساده و وقایه های زیبائی خود نمائی کرده اما کسی که بسمت یک مدیر و مهتم دایمی یا ناشر اساسی آن از بدو تاسیس تا کنون پرده از روی نگارشش برداشته و آینه را هر وقت و ناوقت در جلوروی هر طالب دیداری اظهار داشته جناب هاشم شایق معاون ریاست دارالتالیف هستند اگرچه اغلباً نویسنده گان فاضل و وطن و اهل معارف به کومک های معنوی از آینه روگردان نشده اند ولی گاهی اینطور هم اتفاق افتاده که شخص ایشان بی مددگار مانده اند ، و بر علاوه وظایف اداری قسمت های عمده نشریات مجله را نگارش خودشان تهیه دیده باشد ، چنانچه فهرست های مجلات نیز باین مقال گواهی میدهد .

این مجله بدو آورده جزوا ۱۳۰۳ تاسیس شده و سال اول خود را در ثور ۱۳۰۴ مرتباً بانجام رسانیده ، بعد از آن تاریخ بملاحظات بسیاری از قبیل بی مطبوعه گی و اشتغالات و حوایج دیگری دوچار عوایق گردیده ، ولولت در چون ۱۳۰۵ و اسد ۱۳۰۵ هم شماره هائی از طبع بیرون داده باز آینه را زنگ و غبار تعطیل گرفته از ارائه و انعکاس اشکال عالم معارف و مدنیت قاصر مانده ، مخصوصاً درین تعطیل اگر تا سنوات ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ عذر مشاغل و بی مطبوعه گی آن شمار شود از آن به بعد آوان انقلاب معذرت طول توقفش را یقیناً معقولتر نشان خواهد داد ازین رو جاداشته مهتم و ناشر ، دوره گذشته آنرا بحکم سقوط گرفته و دوره جدید آنرا از سر بگیرد .

این سلسله (۱۵) شماره دوره گذشته آینه تماماً بطبع سنگی و قطع ربع یک تخته

کاغذهای معمولی همگی بدون عکس و هر شماره ۴۸ صفحه بوده پس از جلوس اعلیحضرت همایونی نادرشاه غازی که معارف حیات معنوی خویش را درین خطه تجدید کرد آئینه عرفان نیز زندگانی دوباره خود را از حمل ۱۳۱۰ خاطر نشان عامه اهل سواد افغانستان نموده بطبع حروفی تقریباً بهمان قطع گذشته ولی در ۲۴ صفحه بهمان مسلك علمی و ادبی در صحنه نشریات نمودار گردید .

این مرتبه با ادعای بلندتری از سوابق در سرمقاله شماره اول به افاده مرام مشی کلام آئینه را نیز معین گردانید ناظرین و منتظرین که از جهات مادی و معنوی آن اطمینان کلی گرفته بودند و ما بتحمل وجه زیاد پس از نشر چندین شماره منثوره کمتر نتایجی میدیدند چیزی نمانده بود، سیر و گرانی از هر گوشه بوضع تنقید با اشارات و علایم عجیب و غریبی بلند کرده و زمزمه گرفته گوی این آئینه ماه مشال را بصدا در آورند، ولی حقیقتاً ظهور شماره های اوایل سال دوم آن درین روزها با سطور درخشنده و تصاویر زیبا، صحایف بزرگ و پر معنی، وقایع قشنگ و نظر ربا، نوری و سروری در دل و دیده علاقه مندان مطبوعات رسانیده علاوه از آنکه زبان منتقدین را کوتاه ساخته باشد، طرفداران و شایقین علم و ادب را بمطالعه دورهای مترقیتری نیز امیدوار گردانید .

بلی آئینه عرفان فعلاً بقطع برابر مجله کابل و طبع حروفی و معکس در ۴۸ صفحه بمطبعه عمومی چهارپا و از شعبه دارالتالیف وزارت جلیله معارف بزرگ اداره مدیر و مهمتم اولیه آن به انتشارات خویش مداومت داشته و سال دوم از دوره نادری را مرحله پیماست .
مجموعه صحیح :

یگانه اثر برجسته و نافع که امروزه شئونات صحی مملکت عزیز ما را حفاظه کرده و در صحنه مطبوعات وطن ماهوار عرض زیبایی دارد بمجموعه صحیح است .
هموطنان با سواد ما اگر بمطالعه این آثار سود مند آشنا شده و بوسیله صحی آن دل داده و گوش بگیرند بطور یقین از مرور هر یک شماره آن همانقدر بهره مند خواهند شد که بتوانند با قلب قوی در مقابل بعضی امراض موجوده جسمی مبارزه کرده و تهدیدات تصویری روحی آنرا هیچ و پوچ شمردند .

مجموعه صحیفه درین محیط يك دوره يك سال و یکماه عمل سابقه هم دارد که بنگارنده گوی
 آقای حسن سلیمی از مدیریت مستقله طیبه شایع میگردد ، از آغاز دوره نادری که دوباره
 تجدید حیات کرده و جمله (خادم حیات و صحت عموم طبقات جامعه) رابطور شعاری باسم خویش
 ضمیمه ساخته اگرچه باز از همان منبع اولی (مدیریت مستقله طیبه) اظهار موجودیت کرده
 و حاضر خدمت می شود ولی این مراتبه هنگام تدوین و ترتیب یا تحریر بعضی مقالات و تراجم
 آثار نافعه آن ، ذوق لطیف و قلم رسای (رشید لطیفی) سر محرری میکنند دوره اول این مجله
 از اول قوس ۱۳۰۶ شروع شده و بشماره اول سال دوم یعنی به قوس ۱۳۰۷ اختتام یافته
 عموماً بقطع کوچک در چهارم حصه يك تخته کاغذ معمول در ۴ صفحه اشاعه یافته
 باستثنای يك شماره ۱۳ که در ۳۲ صحیفه میباشد شماره اول و دوم آن در مطبعه سنگی
 شرکت رفیق از شماره ۲ الی ۱۱ در مطبعه حروفی امان افغان و ۳ شماره اخیر هم بطبع حروفی
 در مطبعه شرکت رفیق بچهاپ رسیده نشرش ماهوار و مجانی است مباحث آن صحی
 و قسمت عمده مقالات دکتورهاست مانند مجلات فعلی متنوع مضامین و تقسیمات موضوعات
 جداگانه ندارد و هم بی عکس است اگر بندرت بعضی شماره آن کدام گراوری داشته باشد .
 دوره دومی از ۳۰ جوزا ۱۳۱۰ آغاز نشریات کرده و اکنون مراحل وسطی سال
 دوم را با وضعیت مترقیتری می پیماید سه شماره اول سال آن با همان قطع و عدد صفحات
 مجلدات قدیمه در مطبعه انیس چهاپ شده مابقی تا آخر سال در مطبعه عمومی بقطع بزرگتری
 مانند مجله موجوده کابل طبع و باحروفات ریزتری ولی در ۲ صفحه منتشر گردیده ۳ شماره
 ۹ - ۱۰ - ۱۱ اخیر سال اول آن بطور فوق العاده ، معکس از طبع بیرون آمده و در عوض
 آخرین شماره (شماره ۱۲) خود يك کتاب صحی مفیدی بخواننده گان وعده داده (اما تا کنون
 این وعده ایفا نشده) و سه شماره اوایل سال دوم بهمان قطع در ۲۴ صحیفه و بعد از آن چهار
 صفحه دیگر هم علاوه گردیده و تا ایندم که نیمه سال دوم را طی میکنند در ۲۸ صفحه از طبع
 خارج میگردد ، زنگو گرافی آن از شماره ۳ سال اول کم کم شرع شده و پایان سال اول و اوایل
 سال دوم دارای تصاویر بهتر و بیشتر است ،

از شماره فوق العاده پایان سال آن باینطرف که وقایع مجله بتغییر رنگ و باوضعی بس شوخ و شنک از دستگاه طباعت بیرون آمده گلشنه های خوبی مانند: یادداشت های صحی، شئونات اطفال، عالم طبابت، سپورت، را پورت صحی مرکز و ولایات برای سرلوحه های مقالات و تقسیمات موضوع دارد، علاوه از آن یک سلسله اختراعات طبی اروپا و امریکا و غیره و صایای صحی نیز در پا و ورق صفحات مجله مندرج است اگر چه اکثر اطباء شرق و غرب فضایی داخلی باین مجله مقاله میدهند ولی به نسبت ترقیات روز افزون نشریات و ترتیب دلفریب این مجله نمیتوان منکر زحمات سر محرر باذوق و سلیقه او شد،

انصافاً من کل الوجوه مادی و معنوی ظاهر و باطن بعبارة زیباتر رنگ و بوی آن به نفیس ترین دسته گلی مشبه است که از بوستان با نظافت صحیات این مملکت با سر انگشتان رشید و لطیفی چیده و بسته شده بیاد گاربا افتخار طرفداران مطبوعات این خطه اهدا کرده باشند.

پشتون ژغ

یکی از مجله های ملی ما که سه چهار سال پیشتر ازین تاریخ در پیشگاه بصارت و ذوق علاقه مندان مطبوعات و طن مانند یک برقی جلوه داده و مقارن طلوع ناکامانه افول نمود همین مجله پشتون ژغ (صدای افغان) است.

اولین شماره این مجله ماهانه و تقریباً در حدود پانزده صحیفه بطبع حروفی و قطع بزرگتری از مجله کابل در مطبعه امان افغان طبع و نشر گردیده، مدیر مسئول آن آقای فیض محمد خان ناصری است ولی یکمده از فضلی و طن که بزبان افغانی آشنا بودند مانند جنابان عبد الهادی خان و میر سید قاسم خان هم در نشریات این مجله اشتراک عمل داشتند، نصف اول این مجله بفارسی و نیمه اخیر آن در زبان افغانی انتشار یافته،

مسئله مجله: حقوق ملی، ادبیات ملی، اقتصاد ملی و ضمناً مطالب عمده را که ناشرین از نشر این مجله در نظر داشتند همانا توحید سبک تحریر و تقریر زبان فارسی و وطنی و احیای زبان ملی افغانی بوده، مع الاسف حوادث زمان بطرفداران حقیقی این اثر نافع و موقعیت ادامه عمل و فعالیت در مردم نداده و پس از نشر اولین شماره اش در اثر آغاز اغتشاش داخلی شنواریها بسقوط و غیبت ابدی مبتلا گشت.

اقتصاد :

مجله اقتصاد از مجموعه های نفیس وطن ماست که در هر پانزده روز یکمراه از وزارت تجارت انتشار می یابد ، اقتصاد از عرصه قلیلی که عبارت از یکسال و نیم باشد بنویسنده گی مدیر و نگارنده باذوق و فعال آن آقای زماخان ترکیزینت افزای عالم مطبوعات این سرزمین گردیده و با این آب و تاب مجله در ادوار گذشته هیچ سابقه ندارد .

اولین شماره آن بطبع حروفی از مطبعه عمومی کابل باول حمل ۱۳۱۰ در ۲۴ صفحه بیرون آمده ، قطع مجله در بدو امر کوچک و تقریباً چهارم حصه يك تخته کاغذ بوده ولی بمرور وضعیات ظاهر و باطن او ترقیات طباعتی و نشریاتی را حائز گردیده :

از شماره های ۹ - ۱۰ سال اول قطع آن دو چند گذشته بزرگتر و طبع آن در ۲۰ صفحه باحروفات ریزتری تحویل یافت زنگو گرافی آن نیز از شماره ۹ شروع شده ، در سال دوم بدو آ همان ۲۰ صفحه و بعدتر در ۲۴ صفحه بیرون آمد و همچنان در تعداد تصاویر افزوده و بتنوع مضامین تقسیمات مستقلی را نشان داده و برای هر موضوع از قبیل فلاح و زراعت ، تجارت ، صنایع ، حمل و نقل و حوادث پانزده روزه کلیشه های جداگانه ترتیب داده و بصورت يك مجله عصری منتشر گردید .

بعلاوه سر مقاله های نافعه که از قلم مدیر و نگارنده مسئول آن در هر شماره نوشته می شود یکعده از تربیت یافته گان ما که از خارج فارغ التحصیل برگشته و در وزارت تجارت اشتغالاتی دارند هم همیشه باین مجله کمک های قلمی کرده مقالاتی میدهند ، گذشته از همه چون رهبر اصلی این مجله فنی ذوق سرشار و فعالیت های نویسنده گی آقای ترکی بوده و علاوتاً نشریات این مجله بیک مسلك و طریق معینی مرحله پیمای سر منزل مقصود است بدون شك و شبهه میتوانیم بگوئیم دقیق سنجیهای اقتصادی یا محتویات این مجموعه فنی نه تنها اهل فن تجارت ، بل عامه رشته داران عالم اقتصادیات این خطه را باسهل ترین وسیله و دلچسپترین اسلوبی مایل مطالعه و نایل استفاده میدارد .

حی علی الفلاح

چطوریکه در نتیجه اغلب انقلابات تکاملی جامعه ، فرق متعددی تولید و تا یک اندازه کسب قوه مینمایند پس از دوره انقلاب داخلی مطبوعات ابتدائی مملکت هم بصورت های مختلفی ظاهر گردیده و بامضامین رنگا رنگی صحنه نشریات را اشغال کردند منجمله اولین مجله مذهبی بنام (حی علی الفلاح) از مرکز وزارت عدلیه از طرف جمعیت العلمای محترم که نو احداث شده بود ، ماهانه در معرض انتشار آمد .

اولین شماره این مجله شریفه از اول جوزا ۱۳۰۹ شمسی به نظارت کفیل جمعیت العلماء بزرگ صاحب تکاب و سر محرری آقای محمد میر غلام خان منشی قدم بعالم مطبوعات گذاشته و اینک عمری سه ساله خودش را می پیماید .

این مجله در قطع چهارم حصه نخته کاغذ های معموله و بطبع سنگی در مطبعه عمومی در حدود ۴۸ صفحه منتشر میشود شماره سوم سال سوم آن به تغیر و قایه طبع شده و اغلباً نظافت امورات طباعتی را حائز است ، مضامین و موضوع مجله رو به طرفه مبنی بر اظهارات مزایای مذهبی و جلب افکار ملت با قسمت و تحذیر از شئون مدنی فرنگی و مضرات اخلاقی اروپائی است ، وجود این مجله برای حفظ توازن اخلاقی جامعه بشری لازم و مطالعه آن عامه اهالی را ضروری است .

حقیقتاً ذوق سرشار اسلامیت خوانان و مجاهدات بی شمار آقای میر غلام خان از نظر اعتدالیون قابل تقدیر است .

بر تال جامع علوم انسانی

هرات

تازه ترین اثری که برای اولین مرتبه ذوق ادبی و استعداد علمی فضیلتی موجوده هرات را در افغانستان بل در اغلب نقاط نمایندگی میکند همین مجله ادبی است که بنام (هرات) از ولایت هرات ماهوار انتشار می یابد .

اگرچه تا یاد داریم آوازه دانشکده هرات آویزه گوش عامه هموطنان با ذوق ما بوده و شهرت تاریخی علم و ادب آن سرزمین به متمکنین دور ترین نقاط عالم هم جرئت انکار

نداده باز هم چون در مقابل هر ادعائی در هر عصر عملی دلیل گرفته می شود گفته میتوانیم اقدام انجمن ادبی هرات با عدم بعضی وسایل مادی به نشر این مجله بهترین عامل اثبات شئون علمی و ادبی هرات واقع شد نیست .

مخصوصاً مزده که به نسبت ترقی و توسعه نشریات آتیه آن درین اوان گرفته ایم ، بطور یقین از آینده درخشان هرات امید واری میدهد .

این مجله از انجمن ادبی هرات در ماه یکبار بمعرض انتشار گذاشته می شود ، نخستین شماره آن از ۱۵ حمل هذا سنه ۱۳۱۱ شمسی شایع شده و قطعی چهارم حصه يك تخته کاغذ معموله ، هر شماره دارای ۴ صفحه و محل طباعت آن مطبعه دانش هرات میباشد مسلك مجله اگرچه ادبی است برخی صفحات آن بقسمت های تاریخی نیز مشحون است اداره و نگارش این مجله بنظارت عالم فاضل و ادیب کامل قاضی محمد صدیق خان رئیس انجمن از طرف یککده شعرا و نویسندگان حساسی مانند آقایان اصراری ، بیدار غزنوی و غیره افراد دانشمندی انجام میگردد که در انجمن ادبی آنجا بصفت عضویت شمولیت دارند ،

(انتهى)

تبصره : درین مقاله اکثراً تقطیع جراید و مجلات به اوراق معموله دفاتر یا حصه از يك تخته کاغذ نسبت داده شده و ممکن است این مسئله بعضی قارئین دور و نزدیک ما را کمتر دوچار تفکر نماید ، لازم دیدیم این موضوع را در اخیر مقاله باین صورت خاطر نشان کنیم :
عموماً کاغذ های سفیدی که برای دفاتر و مکتوب نویسی ها در همه جا مستعمل است قطع يك تخته آن ۴۱ سانتیمتر طول و ۳۳ عرض دارد وقتی این تخته از هم قات کرده شود دو ورق گفته خواهد شد ازین مطلب نسبت کوچک و بزرگی يك تخته کاغذ و یا تخمین سطحه اوراق معمولی دفاتر را بخوبی میتوان ساخت .

